

danější práce; víť, že nemůže být neodměněna. A není pochyby, že i Svoboda vrátí se k této látce, byť v jiném tvaru a v jiné podobě, a vyrovná se s ní úplně a cele. Jsou právě i v říši poesie pevnosti a hrady, jichž nelze dobýt jedním útokem.

Národní divadlo: Karla Maška Král

Práce p. Maškova chce býti filosofickým dramatem: uvažuje, přemítá a řeční se v ní mnoho o pravé vnitřní svobodě a pouhé zvůli a nevázanosti, o vládě a násilí, o zkarikování nejčistších pojmů a citů nepochopením nízkého a neušlechtilého davu, o pravém bratrství v duchu a v pravdě a o násilnické šabloně nivelisujícího egalitářství; deklamuje se v ní mnoho o vysokých čistých horách, dostupných jen jedincům, kteří se mravně přerodili, a o otrávených nížinách prostřednosti a davovosti, ponořených do věčného stínu... Má mladosti pětadvacetiletá, kde jsi? Jest mi, jako bych slyšel spád tvých rousseauovsky kadenovaných vět; voda jejich šumí, šumí a uspává sluch... a melancholické smuteční vrby, módní v empiru Chateaubriandově, spouštějí nad povídací potůček jejich výmluvnosti své symetrické vlásky...

...V jakési abstraktní Říši vzbouřil se lid, když byl zemřel starý král. Byl k tomu dlouho puzen bídou a dlouho vychováván revolučními štváči. Vzpouza zaplavila celou zemi, obléhá nyní již sám hrad královský. Ale ani v něm není již bezpečen mladý osmnáctiletý král. Poslední mohykáni trůnu odvádějí jej proto do jakési tmavé kobky, aby ho tam korunovali — vpravdě aby ho odloučili od jeho národa. Neboť královský jinoch jest vznešený myslivý duch, jakýsi křesťanský filosof platonické observance, a rád by založil svou říši na pravdě a kráse života duchového. S hodnostáři vedere se do kobky revoluční vůdce Daniel: jde zavraždit krále. Ale král odzbrojí ho svou ušlechtilou a velikou duší: vyjdou jako přátelé tajnými dveřmi z kobky do nového světa. Král ustupuje dobrovolně, nechce býti cenou vražedných

bojů; chce se za klidných poměrů v lásce sblížit se svými poddanými.

Tedy osmnáctiletý jinoch v deseti minutách odzbrojil dospělého muže, vůdce revoluce, který jej přišel zavraždit. A čím? Několika řečnickými otázkami, několika ušlechtilými sentencemi... Královský jinoch mluví zde již o duchových nížinách a výšinách a udá tak řečnické thema, které v dalších aktech v nekonečných obměnách bude opakovati obrácený Šavel revoluční. Co si myslit o něm, o tomto Danielovi? O muži, který přijde vykonat čin dlouho promyšlený a uvažovaný, vrcholný čin svého života, a jest od něho odvrácen rozhovorem s polovičným hochem? Nevím, ale jedno jistě ne: že jest silný a pevný muž.

V druhém aktě dokonává mladý král metafysickými rozklady o hvězdách, nekonečnu, bohu atd. idealistickou výchovu Danielovu a jest zabit skoro při ní náhodným kamenem nějakého lotra-drancovníka, který mířil po Danielovi. Milenka Danielova, Eva, přibíhá a velebí ve svém milenci kralovraha a osvoboditele lidu; obrácenému Danielovi může být při tom, rozumí se, jen hořko. Ale přesto odhodlá se sestoupit mezi „osvobozený“ lid.

Třetí akt: parafráze Ibsenova Nepřítele lidu. Maluje se tento „osvobozený“ lid. Smrt králova a konec tyranie osvobodily v něm jen jeho nejnižší zvířecí instinkty: ty nyní rádí. A Daniel jako slušný člověk jest nucen ucpati si před nimi nos. Řekne jim tváří v tvář své opovržení filosofa a ušlechtilého člověka. Začež ovšem málem by ho ubili.

Čtvrtý akt. Psán na thema: ani milenka nerozumí osvobozené duši myslitelově. Jest smyslná a chce rozkoš tam, kde filosof jest ochoten dávat — deklamaci.

Pátý akt. Propadáme již dočista alegorii. Osvobozený duchový člověk, Daniel, jde do hor stavět, patrně z mlh a slov, tu povědomou „duchovou akropol nového království“, již dostoupí jen vznešené a čisté duše: „nepřátelé její zahynou cestou k ní... tak vysoko bude čniti pro vztek jejich nechápání.“ (Ó mladosti moje, tvé opozděné echo!) Ale cestou potká se se svými spoluvůdci revolučními, zejména s bratrem Šimonem, kteří mu ne-

mohou odpustit jeho kompromitující chování ze třetího aktu. Šimon chce z něho učiniti spoluvinníka a nástroj k ovládnutí anarchie — v čemž vidí ovšem Daniel jen nové znásilňování a odmítne. Začež Šimon vrazí mu do srdce dýku. Než zemře, provede Daniel ještě morální résumé celé pře: „Soud i trest spravedlivý. Rval jsem se — a poskvřnil se tak hříchem proti vznešenosti života.“ Nu, Bůh s ním, s tímto ušlechtilým mluvku! R[equiescat] I[n] P[ace]!

Hle, jaká jsem to hrubá, nízká duše. Takové ušlechtilé drama filosofické a básnické, a já je tak nevymáchaně paroduju! Ale marno zapírat: já cítil s luzou proti Danielovi. Já byl na straně nejspinavějšího zvlčeného lidu proti duchové aristokracii. Drama páně Maškovo vehnalo mne do této posice, v níž jsem se, bůhví, posud neoctl často a v níž jsem se proto cítil z počátku trochu nevolným: ale časem jsem zvykl a liboval jsem si tu. Neboť budiž ten lid nebo ta luza jakákoli, jest to alespoň kus *skutečnosti* — třebaš sebehrubší a seběméně organisované posud — ale přece skutečnosti, kdežto tento Daniel jest jen papír a papír a papír. Co mluví, jest vyčteno z Ibsena: z Nepřítele lidu, z Branda. Když ho v pátém aktě přátelé vyzvou, aby šel s nimi zlomit anarchie, odpoví jim frází z knihy: jde „do hor“ a nesestoupí nikdy „do nížin“. To není hrdinství, to je dětinství a pohodlnost, nehledíc k tomu, že je to papouškovství.

Jest třeba se dorozumět. Pan Mašek inspiroval se Ibsenem a podává z něho echo, hlavně echo z Nepřítele lidu a z Branda. Tyto hry nejsou velké jako dramata a jako umělecká díla, nejsou vrcholná díla Ibsenova svými tvárnými silami: jsou to jen veliké *výpady*, grandiosní *pamflety*, jakási vysoká essayistika nebo žurnalistika v dramatické formě a pod záminkou a zástěrou dramatu. Co jest na nich velkého, jest novost dialektiky, kterou tu Ibsen ukul, paradoxnost posice, již tu zaujal.

Ale od jejich vzniku uplynulo dnes skoro půl věku a co bylo tehdy nové, leží dnes před námi otřelé, promrskané nesčetnými novinářskými články: stala se z toho fráze a locus communis. Poslouchat dnes s jeviště všechny ty věty o „ostrých nejvyšších

vrcholcích, na kterých není místa, leč pro jednoho, osamělého“, o „plochých nížinách, kde malí a slabí, kteří nedovedou zápasit, potřebují rovnost a soucit“, jest totéž utrpení, jako nasloucháš-li kolovrátku vrčícímu arii ze slavné opery provozované po prvé před padesáti léty. V Ibsenově Nepříteli lidu jest místo, které měl uvážít p. Mašek, než sedl ke svému Králi; mohlo a mělo ho vyvarovat: „Normálně stavěná pravda žije, praví tam doktor Stockmann, řekněme pravidlem sedmáct až osmáct, nejvíce dvacet let; zřídka déle.“ A nic není nechutnějšího než rozšlapávané pravdy předvěčejší, podávané s důležitostnou tváří objevitele.

... Budiž mně rozuměno: nechci tím snižovat p. Maška a nepochybuji, že měl nejlepší úmysly. V předmluvě mluví o zesurování našeho života, které se šíří pod záminkou a zástěrou demokracie špatně chápaného, a o tom, že chtěl proti tomuto sklonu dnešní české duše protestovat. Jest kus pravdy v tom, co říká p. Mašek. Ale ke svému dobrému cíli měl volit vhodnější prostředky: a všechny byly by vhodnější než psát na toto apriorní thema *tragedii*. Nemohlo z toho vyjít víc než tato studená alegorická lepenka.

... Nemám rád literárních prací, které pomlouvají život, dříve než ho pochopily ve všech jeho složkách a v celé jeho mnohostrannosti. A nejméně dá se odpustit taková jednostrannost a schválné zaujetí dramatu: drama jest dramatem, tragedie tragedií jen potud, pokud jest spravedlivé k životu a podává dvousečnost každého jeho orgánu. Pan Mašek nepodal v Králi ze života mnohem víc než idealisticky školometské schema. Vedl si mnohem spíše jako puritánský advokát než jako básník, který jest naivně a po dětsku opojen slávou, krásou, hrou a leskem života. Ale nám není třeba dnes idealistických rétorů, nám jest třeba — a právě v poesii a právě v dramate — tvůrců zákonně krásných, teplých, harmonických *těl*, dokonalých organismů. Nic víc, nic méně.

Král jest plodem sentimentálního *jinocha* (mluveno psychologicky a bez příhany): tak myslí, tak soudí a váží dnes svět a život vzdělaný, idealistický německý i český student vysoko-

školský. Ale dobré drama může napsat jen muž. Muž-básník: to chtěl jsem říci těmito řádky.

Národní divadlo: Božena Viková-Kunětická: Dospělé děti

Tato ne veselohra, ale hrubozrná fraška úctyhodně starožitného stříhu bude mítí snad jeden výsledek: otevře snad zrak málo prozíravým ctitelům autorčiných starších hyperpatetických feministických románů, Medřické, Vzpourey a Pána, a poví jim snad, jak duté jest nitro těchto pestrých skořepin. Autorka napsala v Dospělých dětech bezděčnou parodii svých deklamačně přetopených ženských rekyň, které zatím co blouzní o ideálních thematech, pošilhávají po věcech velmi pozemských. A autorka vyznala tu i bez mučení, čeho by se dostalo mravně nezávadnému a cudnému muži, kterého se domáhala v Pánovi, kdyby se s ním sešla některá její rekyně v životě: posměchu a opovržení. Poučná hra a věru důsažná i bez těch symbolických perspektiv, které do ní vkreslila rukou tak odvážnou pí Viková-Kunětická ex post nedávno ve feuilletoně v Národních listech. „Byla by to kapitola dlouhá a smutně šerá,“ píše tam autorka, „kdybych měla vysvětlovati, kudy jsem šla a kde zakrývala jsem si oči v zoufalství, abych unikla jediné bídě člověka: t. j. bídě jeho nízkých pudů nejen tělesných, ale i duševních... Na Dospělých dětech znázornila jsem je krysou, kterou Dođa vynesl...“ Ejhle, jaká jinotajná hloubka! Alegorický smysl krysy tedy již šťastně máme. Kdy se nám dostane symbolického výkladu dětských plenek?

*Národní divadlo: Guinona a Bouchineta Její otec;
J. Klapky Jeroma Neznámý*

Nešťastná hvězda, pod níž stojí již pravidelně překladový repertoar naší zemské scény, sluje v případě Guinonově prostě lenivá pohodlnost. Guinon jest opravdu zajímavý autor, který

napsal nejednu hru myšlenou netriviálně, a nebylo nesnadno orientovat se v jeho díle; ale umělecká správa Národního divadla přenechala tuto orientaci Němcům a po jejich vzoru odkryla Guinona v jeho hře nejslabší. Její otec připomíná slovo Sainte-Beuvovo, že nejbědnější napodobení jest to, kterým napodobí autor svou lepší minulost a jimž opakuje mechanicky a rutinérsky, co kdysi říkal organicky a tvořivě; to jest znak opravdového úpadku. Guinon zparodoval zde tímto zlým způsobem svou pěknou ironickou invenci smířlivých řešení dravých konfliktů. Za pohodlné a prostoduché režie p. Seifertovy sehrána byla francouzská veselohra s jednosmyslností i jednomyslností zakázanou policejně již i v městech provinciálních. Jen pí Červená a p. Schlaghammer dobrali se čehosi, co se dá nazvat hereckou interpretací. —

Pravidelný roční kozácký zájezd p. Muškův do moderní dramatické literatury anglické vynesl tentokrát divadlu kořist ubohou. Američan J. Klapka Jerome minul se svým povoláním: ten muž měl být quakerským kazatelem a ne dramatikem. Tyto psychologické hokuspokusy mohly by vyloudit na ret úsměv, kdyby nebyly tak bezmezně nudné a kdyby se neopakovaly jedenáctkrát za sebou beze změny. Tato „triviální komedie pro seriosní lidi“ jest jen nepodařený převlékací šprým masopustní; bylo by možno bráti jej shovívavě jen tehdy, kdyby trval deset minut.

*Národní divadlo: Ludwiga Thomy Mravnost;
Karla Želenského Oasa*

Autor Mravnosti, básník simplicissimovských Grobheiten a autor selských povídek a románů hodně lokálně spoutaných, není tím, kým rád vystupuje: nemá té bohaté, pestré a nepřebírané *vis comica*, prostoupené fantastičností, kypící fabulací i bezprostředním životním smyslem, třeba brutálním, jaké jest třeba, aby vznikla opravdová satirická *báseň* scénická. Místo ní podal Thoma v Mravnosti jen jakýsi literární feuilleton, ostatně